

Södertörns högskola | Institutionen för kultur och lärande
Självständigt arbete 1, 15 hp | Grundlärarutbildning med inriktning F-3
| Vårterminen 2015

”Man får inte vara som man vill”

– En studie om hur ett antal barn i årskurs 3 diskuterar normer och normbrott.

Av: Nathalie Ünsal
Handledare: Eva Jonsson

”Man får inte vara som man vill”

– en studie om hur ett antal barn i årskurs 3 diskuterar normer och normbrott.

Abstract

English title: “One may not be as one wants to be” – A study about how a number of children in grade 3 discusses norms and norm breaking.

By: Nathalie Ünsal

Supervisor: Eva Jonsson

Semester: Spring term of 2015

The aim of this study is to investigate how 20 children discusses norm breaking based on a children’s book with a focus on following questions:

- How do the children discuss norms based on the children’s book?
- Are there differences in opinions and comments between children with Swedish as their first language and children with Swedish as a second language, and if so, which ones?

The investigation is based on four discussions of children’s literature, which are a method Chambers (2004) means enable the children to put their thoughts and feelings about the book into words.

The theoretical frame of the study is founded on post-structuralism feminism and particularly Butler (Ambjörnsson, 2010) and Davies (2003) theories about gender and gender roles.

The investigation shows, among other things, that the children are basing their discussions on the norms accepted by the society. But it also shows that there are differences in the way that the children with Swedish as a first language and Swedish as a second language discusses norm breaking.

Keywords: Norm breaking, gender, gender roles, children’s literature

Ämnesord: Normbrytande, genus, könsroller, barnlitteratur

Innehållsförteckning

1. Inledning	s. 5
1.1 Bakgrund	s. 7
1.2 Syfte och frågeställningar	s. 7
2. Teori	s. 8
2.1 Feministisk poststrukturalism	s. 8
2.2 Queerteorin och normalitetsbegreppet	s. 10
2.3 Genus och heteronormativitet	s. 10
2.4 Barnlitteratur	s. 11
2.5 Teorisammanfattning	s. 12
2.6 Teorirefleksion	s. 12
3. Tidigare forskning	s. 12
4. Metod och material	s. 14
4.1 Metod	s. 14
4.2 Boksamtal och fokusgrupper	s. 15
4.3 Material och urval	s. 15
4.4 Genomförande	s. 16
4.5 Etiska överväganden	s. 17
4.6 Metoddiskussion	s. 17
5. Resultat	s. 19
5.1 Boksamtal med barn med svenska som modersmål	s. 19
5.2 Boksamtal med barn med svenska som andraspråk	s. 20
6. Analys	s. 22
6.1 Barnens syn på normer	s. 22
6.1.1 Giftermål och samkönade äktenskap	s. 22
6.1.2 Att bli räddad vs. Att rädda	s. 25
6.1.3 Genus och könsroller	s. 26
6.2 Skillnader som uppkommit under diskussionerna	s. 29
7. Slutdiskussion	s. 31

8. Avslutning	s. 33
9. Källförteckning	s. 33
9.1 Tryckta källor	s. 33
9.2 Elektroniska källor	s. 34
9.3 Otryckta källor	s. 34
10. Bilagor	s. 35
10.1 Brev till vårdnadshavare	s. 35
10.2 Boksamtalsfrågor	s. 36

1. Inledning

I *Läroplanen för grundskolan* (Lgr11) framgår det att skolan ska motverka traditionella könsmonster, aktivt motverka diskriminering på grund av kön, könsöverskridande identitet eller uttryck och att diskriminering av detta slag ska bemötas med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser (Skolverket, 2011, s. 7). Som lärare uppmanas man därmed till att belysa genus och könsmonster. Eleverna ska bli medvetna om att de bör kritiskt granska det samhälle vi lever i och vilka normer som råder. Språk, lärande och identitetsutveckling är sammankopplade (Skolverket, 2011, s.9) och denna studie är därmed relevant.

Som ett svar på dagens ökade genuskritiska intresse har det de senaste åren startats ett antal bokförlag med målet att skapa normbrytande barnböcker. Dessa böcker bryter mot de normer som råder i samhället gällande t.ex. familjekonstellationer. Några exempel på bokförlag med normbrytande barnböcker är Olika förlag, Vombat förlag och Sagolikt bokförlag. Alla förlagen bygger på idén om att barnböcker kan användas för att göra barn genusmedvetna. Denna studie hade inte varit så aktuell idag om det inte hade varit för dessa förlag, då deras böcker har varit en del av den rådande samhällsdebatt som finns. På Olika förlags hemsida kan man dra slutsatsen att de menar att deras normbrytande böcker bryter mot de stereotyper samt könsroller som finns i samhället, och har som fokus att skapa mångfald i sina böcker då de anser att olikheter är positivt (www.olika.nu). Vombat förlag skriver på sin hemsida att de vill visa barn en mångfald utan att framställa det som kan anses bryta mot samhällets normer som normbrytande eller avvikande (www.vombatforlag.se). Sagolikt bokförlag har fokus på att alla ska få vara sig själva och har bland annat släppt boken *Kalle bär klänning* samt *Jösta och Johan vill ha barn* (www.sagoliktbokforlag.se).

Under mina VFU-perioder har jag aldrig stött på att en normbrytande barnbok använts i klassrummet eller undervisningen. Jag har inte stött på någon sådan bok när jag besökt skolor av andra skäl heller. Davies, en av världens främsta forskare inom samhällsvetenskaplig och psykologisk poststrukturellt inspirerad forskning, nämner även hon detta problem i sin bok *Hur flickor och pojkar gör kön* (2003) dvs. att utbudet av feministiska sagor är allra sämst i skolor (Davies, 2003, s. 69). I samband med detta uppstår ytterligare ett problem, det faktum att de normbrytande böckerna finns men inte får någon chans att läsas eller påverka eleverna.

Jag anser även att det finns en forskningslucka i den nuvarande forskningen, då det inte finns särskilt mycket forskning med fokus på hur elever diskuterar samt uppfattar normbrytande böcker. Med hjälp av denna studie vill jag belysa hur elever diskuterar och i sin tur därmed också påverkas av normbrytande

böcker. Studien är därmed intressant för alla som har någon form av koppling till skolan t.ex. verksamma lärare, rektorer, föräldrar och politiker.

I denna studie genomför jag boksamtal med ett antal elever i årskurs 3 utifrån en normbrytande bok och analyserar det med fokus på hur de diskuterar normbrytande och genus. Jag väljer att göra det i en årskurs 3 för att jag finner dem tillräckligt mogna för att ha denna typ av diskussion. Analysen sker utifrån om det finns skillnader i hur barnen med svenska som modersmål och barnen med svenska som andraspråk diskuterar de normbrytande inslagen. Detta är relevant eftersom Sverige idag har en allt mer mångkulturell skola. Eleverna har olika språk, det vill säga modersmål, och jag anser att detta kan utgöra en skillnad i hur de tolkar och talar om normbrytande. Jag finner även ett stöd hos Lenz Taguchi som belyser att språket är det som ger allt en mening, inklusive kroppen och människans ”jag”. Vidare nämner hon att vi inte kan förstå någonting utan språk men att det är viktigt att komma ihåg att människor har olika språk och att det i sin tur gör att vi förstår saker olika (2014, s. 56).

Språkdidaktikern Claire Kramsch talar om en ”tredje plats” som uppstår när två kulturer möts, den ena kulturen välkänd och den andra främmande. Det är ett mellanrum som inte tillhör någon av kultureerna (Kåreland, 2009, s. 136). Likt detta kan även två olika språk skapa ett sådant som mellanrum, då språket är en del av kulturen. Barnböcker kan användas till att skapa denna ”tredje plats”, då den anses kunna korsa nations- och språkgränser. Vidare kan barnböcker användas till att göra barn, i detta fall, mer vidsynta och nyanserade i sitt förhållningssätt gentemot det främmande (Kåreland, 2009, s. 139f). Eftersom att denna studie bygger på diskussioner av barn med svenska som modersmål och svenska som andraspråk, möjliggör en analys av dessa att den ”tredje platsen” kan synliggöras. I detta mellanrum finns goda möjligheter till att utforska var elevernas diskussioner möts och hur identitetsskapandet kan påverkas om dessa sätts i relation till varandra. Kåreland nämner även att människor kan ha olika sätt att uttrycka sig språkligt och att detta kan vara en berikande mångfald att ta del och att det kan användas som en tillgång (2009, s. 147).

Detta vill jag synliggöra med min studie. En heterogen grupp andraspråkselever kan i jämförelse med en grupp med förstaspråkselever visa på just dessa kulturskillnader, vilket kan synliggöra hur lärare ska tänka kring detta för att uppnå läroplanens mål. Infallsvinkeln i denna studie, skillnader mellan barn med svenska som modersmål och barn med svenska som andraspråk, är därmed väldigt relevant.

1.1 Bakgrund

Läroplanen för grundskolan (2011) är ett styrdokument för lärare, i den finner lärare bland annat skolans värdegrund och uppdrag. I läroplanens värdegrund står det att skolan förväntas vara en social och kulturell mötesplats för eleverna där ska få möjligheten att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar. I samband med detta lyfter läroplanen att främlingsfientlighet och intolerans av bland annat könsöverskridande identitet samt sexuell läggning ska motverkas aktivt. Flickor och pojkar ska ha lika rätt och möjligheter samt få utveckla sin förmåga och sina intressen oberoende av könstillhörighet. Vidare lyfter läroplanen att det är skolans uppgift att även motverka traditionella könsmonster. Utifrån hur de bedöms och bemöts i skolan samt vilka krav och förväntningar skolan ställer på dem påverkar elevernas syn på vad som är kvinnligt och manligt (Skolverket, 2011, s. 7). Det var i relation till detta denna studie grundades.

Normer angående traditionella könsmonster, könsroller, sexualitet bör därmed behandlas av lärare. Sagolikt bokförlag skriver följande på sin hemsida:

Det är vi vuxna som måste ge alla barn förutsättningarna att okritiskt se sig om i världen. Barn bär på de fördomar vi ger dem. Barn är så öppna som vi tillåter dem att vara. Vem som helst ska kunna älskas oavsett kön, ålder, utseende, hudfärg eller religion. Vi tycker att det är så otroligt viktigt att barn får vara barn så länge det går. Att sagorna som barn läser eller får läsa för sig ger dem just det som de behöver för att utvecklas till empatiska och fördomsfria vuxna (www.sagoliktbokforlag.se).

Lärare har därmed en central roll i hur barnen kommer att identifiera sig själva samt vilka fördomar och förutfattade meningar de kommer att växa upp med, då det är i skolan en stor del av barnens läsning sker. Normbrytande barnböcker är utifrån detta viktiga och centrala i arbetet mot att uppnå dessa mål i läroplanen.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att undersöka hur ett antal barn i årskurs 3 diskuterar normer utifrån en normbrytande barnbok; om de kan tänka utanför ramarna eller om de är präglade av de oskrivna regler och normer som finns i dagens samhälle.

Frågeställningar:

- Hur diskuterar barnen normer utifrån barnboken?
- Finns det skillnader i åsikterna och kommentarerna mellan barn med svenska som första språk och barn med svenska som andraspråk, och i så fall vilka?

2. Teori

Nedan följer de teorier och begrepp som använts i analysen av det empiriska materialet. Teorierna och begreppen rör språk, kön, genus, normer och barnlitteratur.

2.1 Feministisk poststrukturalism

Judith Butlers teorier hör hemma i den feministiska poststrukturalismen. Vid tiden för Butlers genombrott var man inom feministisk forskning eniga om att manligt och kvinnligt var socialt konstruerat. Begreppet genus hade börjat användas för att beteckna det sociala könet medan kön fick stå för det biologiska. Butler kritiserar denna uppdelning då hon menar att den återskapar föreställningen om att det existerar en naturlig och ursprunglig kvinnlighet och manlighet. Dessutom menar hon att allting är skapat socialt, även det som vi upplever beständigt och stabilt dvs. det fysiska och biologiska könet. Kön är därmed en effekt av människors sociala och kulturella föreställningar om vad biologiskt kön är. Det är därmed inget uttryck för den inneboende könsbaserade essensen hos människor (Ambjörnsson, 2006, s. 110).

Butler menar vidare att kön inte kan vara en neutral sanning. Det bör istället ses som ett normsystem där det finns regler om *hur* man ska vara man eller kvinna och även *att* man ska vara man eller kvinna. Det är på så sätt enbart två möjliga identiteter som finns, utifrån de två separata könen. Denna ram kallar Butler den heterosexuella matrisen, vilken organiserar kroppar, genus och begär i en specifik ordning. Förenklat innebär den att de enda positioner som finns för oss människor är kvinna eller man och att dessa ställs i motsats till varandra både kroppsligt och beteendemässigt. För att till exempel en kvinna ska framstå som kvinna måste hon ha en kropp som kategoriseras kvinnokropp, uppträda som en kvinna förväntas uppträda och slutligen ha det begär som anses vara det rätta dvs. det heterosexuella. Hon måste med andra ord vara attraherad av män. Endast om alla dessa ”krav” uppnås kommer kvinnan att uppfattas som en kvinna (Ambjörnsson, 2006, s. 112-113). Detsamma gäller för en man, han måste ha en manskropp, uppträda som en man och slutligen ha ett heterosexuellt begär.

Davies är ännu en kvinna vars teorier härstammar från feministisk poststrukturalistisk teori. Davies menar att språket inte behövs enbart för att kunna kommunicera med andra utan också för att konstruera oss själva i förhållande till andra i den sociala världen. Barn lär sig att människor är kapabla till att tänka på ett sätt som anses sammanhängande genom språket. Vidare lär de sig vilka könskoder och sociala ordningar som finns. Vuxna vill gärna att barn tar till sig deras sätt att använda språket men det blir i sin tur också en bekräftelse på att de vuxnas syn på världen och samhället är den rätta (Davies, 2003, s. 12).

Vidare lyfter Davies att maskulinitet och femininitet inte är några medfödda egenskaper hos människor utan att de är inbyggda i strukturen för vårt samhälle. Som delaktiga i samhället accepterar vi och tar över "vetenskapen" om kön i den form som det har konstruerats. Barn i samhället lär sig att positionera sig som pojkar eller flickor på ett korrekt vis utifrån den sociala ordningen som råder i samhället, dvs. vad samhället begär av dem för att de ska få en identitet som är urskiljbar. Den som avviker från detta och gör motstånd kommer att betraktas som misslyckad. Det är genom de diskursiva praktikerna som det blir möjligt att positionera sig som man eller kvinna (Davies, 2003, s. 27).

Varje barn måste dock själv komma fram till vilket kön det tillhör för att kunna se sig själv som normalt. Detta för att barnet ska accepteras inom den rådande kulturen och de normer som finns i det rådande samhället. Det anses misslyckande att inte bli "riktigt" könsbestämmd då det ses som en moralisk brist i ens identitet (Davies, 2003, s. 37).

Det är dock inte enbart en begreppsmässig process att positionera sig som man eller kvinna, utan det är också en fysisk process. Utifrån vad barnet gör tar barnets kropp till sig kunskaper om manligt och kvinnligt. Den allra tydligaste formen av kroppslig erfarenhet som skiljer kvinnligt och manligt åt är klädsel och frisyr. Klädsel är ett exempel där vuxna överlämnar en praktik som hjälper till att understryka deras kön. Klädseln blir på så sätt ett dominerande drag i deras utseende (Davies, 2003, s. 29).

Hillevi Lenz Taguchi är professor i pedagogik och barn- och ungdomsvetenskap vid Stockholms universitet. Hon har skrivit en introduktion till feministisk poststrukturalism som heter *In på bara benet* (2014). I boken nämner hon att allt är språk, inklusive kroppen och det vi kallar för "jag". Självklart är människor uppbyggda av materia som gör att vi har en kropp men hon menar att det är via språket den får sin mening. Alla rörelser, gester och hur vi väljer att formulera oss med den är kopplade till ett språk. Lenz Taguchi menar vidare att vi inte kan förstå någonting skapat av människan utan språk (2014, s.56).

Lenz Taguchi betonar också det faktum att människor har olika språk och att detta leder till att vi förstår saker olika. Hon menar därför att gränsen mellan kön och genus är omöjlig att definiera, likaså det som är "naturligt" respektive "onaturligt". Via överenskommelser på olika samhällsliga nivåer skapar vi betydelser för begrepp, och det är därmed även på detta sätt vi kan omformulera dem (2014, s. 56).

Lenz Taguchi betonar även att det är gemensamt för all poststrukturalistisk forskning att man anser att det inte finns något subjekt före språket. Subjektet skapas utifrån att individer skapar en bild av sig

själva och förstår sig själva på något sätt. Detta uppstår i kommunikation med andra eller när individer själva försöker uttrycka sig om vad de är eller kan vara (2014, s. 60).

2.2 Queerteorin och normalitetsbegreppet

Queerteorin bygger på ett ifrågasättande av normer dvs. det som uppfattas normalt och naturligt i samhället (www.jamstall.nu, 131203). I denna teori riktar man fokus på att tänka bortom det normala och de uppdelningar som finns. Vi får på detta vis redskap att ifrågasätta samhället vi befinner oss i (Ambjörnsson, 2006, s. 9). Normalitet är ett viktigt begrepp inom queerteorin. Människor idag har en konstant rädsla för att inte passa in i samhället. På så vis har normsystemet införlivats i individer (Ambjörnsson, 2006, s. 46-47).

Normalitetsbegreppet gör två saker samtidigt: beskriver det typiska och utgår ifrån antaganden om hur det borde vara (Bartholdsson, 2008, s. 9). Eftersom att en norm alltid pekar på det som anses normalt bär det även på en föreställning om det motsatta. Det motsatta är då det som uppfattas avvikande och därmed inte önskvärt (Martinsson, 2008, s.8f). Det som är avvikande säger något om normalitet då det klargör vad den avvikande inte har eller har för ”fel”. Vissa ord uppmärksammar då ett så kallat gränsövertramp, ett sätt att poängtera att någon är avvikande. Begreppet ”äckligt” kan användas för att skapa gränser till det som klassas ”fint” (Bengtsson, 2008, s.51). Normalitetsbegreppet kan därmed användas för att kategorisera människor samt klargöra vad som är och inte är önskvärt.

2.3 Genus och heteronormativitet

Genus kan beskrivas som den bild och uppfattning samhället har av en kvinna respektive en man. Samhället har en färdig ”mall” för hur en kvinna/man förväntas vara och bete sig. Vidare är det viktigt att poängtera att det är sociala och kulturella aspekter av den biologiska indelningen av kön (Josefson, 2005, s. 12f).

Helena Josefson lyfter de skillnader på förväntningar det finns mellan flickor och pojkar. Flickor förväntas å ena sidan vara omhändertagande, duktiga, ansvarsfulla samt uppmuntras till att visa känslor. Pojkar å andra sidan förväntas vara vilda, tuffa, självständiga och okänsliga. Vad gällande män och kvinnor är det samma egenskaper som förväntas. De egenskaper som kan tilläggas är då att kvinnor ska vara beroende, svaga, sårbara, osäkra och försiktiga bland annat. Män ska vara ledande, starka, aktiva, självständiga och säkra bland annat (Josefson, 2005, s. 17, 22).

Davies förklarar att vi alla lever i ett samhälle som hyllar maskuliniteten dvs. att maskulinitet innebär dominans och makt. Män ses som motsatsen till kvinnor, de är starka och har mer makt. Kvinnan anses vara omsorgsfull om barn och hushåll. Detta signaleras även i kroppsspråket då det är acceptabelt för män att sitta med knäna isär, det är då ett tecken på dominans och självsäkerhet. Kvinnor förväntas å andra sidan att sitta med knäna ihop, i en ganska undergiven ställning i motsats till männens (Davies, 2003, s. 28, 30). Emily Martin lyfter även hon upp att samhället idag har föreställningar om hur en man respektive en kvinna ska vara. Män ska vara aktiva, konkurrensinriktade tävlingsmänniskor medan kvinnor å andra sidan ska vara passiva, omhändertagande och inväntande (Ambjörnsson, 2006, s. 111). Ambjörnsson lyfter även att kvinnor och tjejer idag förväntas vara måna om sitt utseende (2006, s. 123f).

Heteronormativitet är den sociala norm som säger att det normala, naturliga och önskvärda i ett samhälle är att sexuella handlingar, begär och familjebildningar är något som ska förekomma mellan kvinnor och män. Detta innebär att till exempel sexuella handlingar mellan personer av samma kön betraktas som det onormala, onaturliga och oönskade av samhället (Ambjörnsson, 2006, s. 52, 87). Dessa så kallade heteronormer genomsyrar hela samhället och finns överallt, de stärks och sprids genom de handlingar vi utför. I skolan sker detta utifrån vilken bok barnen får läsa, om det exempelvis handlar om en prins (i blå mantel) som ska rädda prinsessan (i rosa klänning) (www.genus.se, 141114).

2.4 Barnlitteratur

När barnlitteratur läses skapas ett utbyte mellan läsaren och författaren/boken. Receptionsteori fokuserar på läsaren i detta utbyte, med fokus på hur läsaren läser samt reagerar på det hen läser (Kjørup, 1999, s.262). Den mening läsaren tillger texten är enligt teoretiker inom receptionsforskningen inte något förutbestämt av varken texten eller författaren utan påverkas av läsaren och i vilket sammanhang läsningen sker (Wolf, 2002, s. 16). Detta innebär även att olika läsare kan urskilja meningen med texten olika eftersom att det sker under unika sammanhang varje gång. Texten i sig förändras dock inte, utan det innebär enbart att alla läsare har sina egna unika betydelseperspektiv (Palm, 2002, s. 193f).

När barn hör sagor använder de sig av sina vardagserfarenheter och förkunskaper om sagor för att komma underfund med handlingen, karaktärerna och intrigen. Texten tolkas på så sätt utifrån sådant som redan är bekant för barnen. Detta sker dock inte enbart utifrån det de känner till om världen på ett medvetet plan, utan även sådant de vet genom metaforer och mönster för makt och längtan som är en del av sagornas strukturer (Davies, 2003, s. 70).

Litteraturen innehåller föreställningar om beteenden, attityder samt normer av olika slag. Med hjälp av litteraturläsningen kan barnen därmed utveckla förmågan att sätta sig in i andra människors situationer och möjligheten att känna empati. De får lära sig vilka konsekvenser handlingar kan leda till som i sin tur kan bidra till hur de agerar i "det verkliga livet". I sin tur leder detta till att barnen utvecklar förmågan att se sig själva ut ett objektivet perspektiv, något Rosenblatt menar är en nödvändig egenskap i ett demokratiskt samhälle (Rosenblatt, 2002, s. 174).

2.5 Teorisammanfattning

I detta avsnitt har jag tagit upp feministisk poststrukturalism, som i detta fall haft fokus på Butler, Davies och Lenz Taguchi. Alla talar om språket som en viktig faktor där människor genom socialisationen med andra bygger upp sin självbild. De lyfter vidare att det är på grund av normer vi ser oss själva som kvinnor eller män. Med detta normsystem kommer regler för hur vi ska vara, vem vi ska åtrå och så vidare.

Vidare har jag lyft normalitetsbegreppet, könsroller och heteronormativitet för att förklara hur och varför människor förväntas vara på ett visst sätt.

Avsnittet avslutades med en redovisning för varför det är positivt att använda sig av barnlitteratur och vad barn lär sig utav den.

2.6 Teorirefleksion

I detta kapitel har jag behandlat teorier och begrepp jag finner lämpliga för min studie och dess syfte. Dessa teorier och begrepp har varit till stor hjälp för att tolka och analysera det empiriska materialet. Teorierna har gett mig kunskaper om hur barn konstruerar kön samt språkets betydelse i detta. Begreppen har gett mig kunskaper om normer och deras betydelse för samhället. Teorierna och begreppen lägger därmed grunden för den analys jag gör för att förstå hur ett antal barn diskuterar normer.

3. Tidigare forskning

Bronwyn Davies är en av världens främsta forskare inom samhällsvetenskaplig och psykologisk poststrukturellt inspirerad forskning. Hon genomförde under 1980-talet en studie presenterad i *Hur flickor och pojkar gör kön* (2003) där hon gjorde undersökningar på australienska förskolor. Hon valde just förskolor då den traditionella utvecklingspsykologin menar att det är då det sociala könet formas. Metoden hon använde var bland annat att hon läste feministiska sagor för barnen och intervjuade dem

efteråt. Barnen fick då tillsammans med henne diskutera könsroller utifrån sagorna. Syftet med studien var att synliggöra hur barnen uppfattar och konstruerar kön. Resultatet Davies lägger fram är att barnen inte anammade det normbrytande i sagorna, de protesterade istället mot dem. De ansåg till exempel inte att en kvinna kunde vara hjälten (Davies, 2003, s. 87). Denna studie är relevant för min egen studie eftersom att den bygger på samma metod och teori med en annan infallsvinkel. Hon har haft fokus på ålder och kön, men inte språk i den utsträckning som jag har.

Inom svensk forskning är Maria Zackariasson, docent i etnologi, aktuell med sin studie *Caught between expectations* (2015). Studiens syfte är att undersöka hur lärarstudenter upplever sina försök att arbeta med genus och sexualitet under sina praktikperioder på skolor i Sverige, med ett fokus på relationen mellan dem och deras handledare. Zackariasson har analyserat 73 lärarstudenters uppsatser. Uppsatserna har studenterna skrivit utifrån sina erfarenheter av att hålla i boksamtal med en normbrytande bok som utgångspunkt. Dessa böcker har haft familjekonstellationer i fokus. Analysen har i sin tur utförts utifrån teman Zackariasson funnit i studenternas uppsatser. Ett exempel är maktbegreppet, där hon beskriver att både handledarna och universitetet har en form av maktutövande på lärarstudenterna.

Utifrån analysen av det empiriska materialet som samlades in kunde slutsatsen att traditionella könsnormer fortfarande är starkt närvarande i svenska skolor dras. En del lärare ser inget behov av att arbeta aktivt med jämställdhet. Vidare visar det analyserade materialet att det finns starka normer kring att prata med barn om sexualitet. Det kan anses kontroversiellt att prata med barn i en viss ålder om sexualitet, speciellt när det gäller sexualitet av andra typer än barnens egna uppfattningar om långsiktiga heterosexuella relationer. En ytterligare faktor som kunde urskiljas utifrån lärarstudenternas uppsatser är att relationen mellan lärarstudent och handledare har stor betydelse. Lärarstudenterna blir styrda av handledaren eftersom att det är deras förväntningar studenterna anpassar sig efter samtidigt som universitetet också har förväntningar. Resultatet i sin tur är att mentorerna har skilda åsikter om hur och när man ska arbeta med dessa frågor. Denna studie är väsentlig för min studie eftersom att den lyfter problem/svårigheter med att använda normbrytande böcker i undervisningssituationer.

Eva Änggård, är docent i barn och ungdomsvetenskap, som skrivit den vetenskapliga artikeln *Barbie Princesses and Dinosaur Dragons: narration as a way of doing gender* (2005). Artikeln bygger på ett projekt som genomfördes på en förskola i Sverige. Projektet omfattas av sammanlagt 10 videoinspelningar, i författarens ägo. Åtta förskolebarn ingick i projektet med uppgiften att göra sina egna böcker. Barnen fick själva välja tema och karaktärer men fick återskapa texten utifrån både traditionella sagor samt populära kulturella produkter. Resultaten visade att flickorna och pojkarna

valde könsspecifika teman för sina berättelser men att de även gjorde omtolkningar av de traditionella könsmonstren. Flickorna lät sina kvinnliga karaktärer få mer aktiva roller och pojkar lät sina hjältar bli vänner med fienderna. Temat i flickornas berättelser handlade mest om romantik och vardag medan pojkarnas berättelser i stället hade hjältar och farliga varelser i fokus. Slutsatsen blir att valet av tematiskt innehåll verkar vara ett viktigt sätt att positionera sig som en flicka eller pojke. Denna studie är relevant att ta upp i samband med min då resultaten grundar sig i de teorier jag använt samt går att koppla till de resultat jag själv kommit fram till.

Boys don't cry (2013) är lärarstudenterna Rebecca Grönlund och Oscar Lundbergs examensarbete, en studie om hur åtta 5-6 åringar konstruerar kön utifrån normbrytande barnböcker. Deras upplägg i studien är inspirerad av Bronwyn Davies och de har utgått ifrån den feministiska poststrukturalismen. Metoden för att söka svar på deras frågeställningar var en kvalitativ metod, där de utförde en kombination av boksamtal och barnintervjuer. Resultatet de nådde har stora likheter med de slutsatser Davies kom fram till. Grönlund och Lundberg kom fram till att det inte skett någon större förändring vad gällande barns syn på konstruktion. Majoriteten av barnen i deras undersökning hade åsikter som kan kopplas till samhällets normer gällande hur en flicka respektive pojke ska vara, dvs. det som anses normalt. Grönlund och Lundberg upplevde dock att barnen kunde ändra sitt förhållningssätt och acceptansen för normöverskridande ökade under boksamtalens gång.

Jag har utgått ifrån denna studie när jag planerade min egen studie. Den har gett mig många tips på källor och hur jag ska gå tillväga. Dock har jag valt en egen infallsvinkel för att separera min studie från Grönlund och Lundbergs. De hade fokus på ålder, där de genomförde en analys och jämförelse mellan 5 åringar och 6 åringar. I min studie har jag fokus på språk, där jag genomför min analys och jämföring mellan barn med svenska som modersmål och barn med svenska som andraspråk.

4. Metod och material

4.1 Metod

För att nå mitt syfte med studien, att undersöka hur ett antal barn i årskurs 3 reagerar på normbrytande barnböcker, har jag valt att använda mig av boksamtal och fokusgrupper som en sammansvetsad metod. I denna studie är jag intresserad av hur barnen själva resonerar och reagerar och av den anledningen är en kvalitativ studie rimlig. En kvantitativ studie hade varit rimlig om frågeställningen utgick utifrån hur vanligt, hur ofta eller hur många gånger barnen diskuterar något (Troost, 2010, s. 32).

Min studie bygger på en abduktiv ansats, vilket innebär att det kan ses som ett mellanting mellan induktion och deduktion. Å ena sidan analyserar jag boksamtalen för att finna mönster, skillnader m.m. och göra kopplingar till teorier (induktion). Å andra sidan har jag tittat på teorier i förhand för att kunna komma fram till vad jag vill bygga mina boksamtalsfrågor på (deduktion) (Trost, 2010, s. 37).

4.2 Boksamtal + fokusgrupper

Chambers är en författare som har hög status i boksamtalssammanhang. Han menar att boksamtal är en värdefull aktivitet, då vi hjälper barnen att samtala kring vad de läst, hjälper vi dem även att uttrycka sig om annat i livet (2004, s. 128). Han betonar samtalets betydelse i relation till böcker. Ett boksamtal kan ske utifrån att exempelvis en lärare läser högt för barnen men det kan också ske i den formen att barnen berättar om böcker de läst. Högläsning av exempelvis en lärare förespråkas av Chambers, då han menar att högläsning bidrar till att barnen känner tillhörighet och trygghet (2004, s. 71). Boksamtalet i sin tur leder till att barnen får sätta ord på de tankar och känslor som väckts av boken men även deras egna tolkningar på händelser i boken (2004, s. 141).

Jag använder mig av en form av boksamtal kopplade till en intervju som förklaras som ett samtal av pedagogiklektorerna Doverberg och Pramling Samuelsson (2000, s. 7) där syftet är att avslöja så mycket som möjligt av barnens tankar om ett visst ämne. Vidare nämner Doverberg och Pramling Samuelsson att de barnen säger är uttryck för deras sätt att tänka samt uppfattningar om den värld de lever i. Genom att en vuxen gör barnen uppmärksamma på handlingar och konsekvenser, kan barnen börja fundera och reflektera över saker som de annars inte hade tänkt på (2000, s. 12-13). Dessa samtal kan också benämnas fokusgrupper vilket innebär att man samlar en grupp människor, i detta fall barn, för att diskutera ett visst ämne eller tema under en begränsad tid. Målet är att deltagarna ska diskutera med varandra utifrån ett redan givet ämne. Gruppen leds av samtalsledaren, i detta fall mig, som har i uppgift att se till att diskussionerna inte drar iväg från ämnet (Wibeck, 2010, s. 11).

Dessa metoder är sammansvetsade till en genom att boken har varit i fokus och frågorna har ställts utifrån den. Det har dock funnits ett givet tema som jag frågat ut barnen om, i detta fall normbrytande och könsroller. Barnen har sedan diskuterat dessa frågor tillsammans och uttryckt sina åsikter.

4.3 Material och urval

I min studie deltog totalt 20 barn, varav hälften hade svenska som modersmål och hälften hade svenska som andraspråk. Alla barnen gick vid tillfället i årskurs 3 och anledningen till att jag valde att ha med barn från denna årskurs är att jag finner dem tillräckligt mogna för denna typ av diskussion. Jag anser

även att de kommit längre i sitt identitetsskapande än yngre barn. Sammanlagt höll jag i 4 boksamtal med cirka 5 barn i varje samtalsgrupp. Min studie bygger på språket som en gemensam faktor och av den anledningen höll jag boksamtal med de elever med svenska som modersmål och de med svenska som andraspråk var för sig. I skolsammanhang definieras de elever som får möjligheten att läsa svenska som andraspråk utifrån följande punkter enligt *Skollagen* (Riksdagen, 2010):

1. Elever som har ett annat språk än svenska som modersmål,
2. Elever som har svenska som modersmål och som har tagits in från skolor i utlandet, och
3. Invandrarelever som har svenska som huvudsakligt umgängesspråk med en vårdnadshavare.

De barn med svenska som andraspråk som deltagit i min studie har alla bildat en heterogen grupp utifrån punkt ett. Alla är födda i Sverige och talar svenska men har ett annat språk än svenska som modersmål. Jag genomförde därmed 2 samtal med sammanlagt 10 barn ur varje ”kategori”. Könet på deltagarna var ingenting jag la fokus på men det var ungefär lika många pojkar som flickor som deltog. De barn som deltog i studien valdes ut utifrån de barn som fått medgivande att delta från sina vårdnadshavare.

4.4 Genomförande

Temat under boksamtalen har varit den normbrytande barnboken *Sagan om prinsessan Bulleribång* skriven av Lena Frölander-Ulf och Hannele Mikaela Taivassalo (2006). Boken handlar om Prinsessan Bulleribång som friar till sin prins. Innan bröllopet hinner bli av kidnappas hennes prins av en drake och hon bestämmer sig för att rädda honom. Det är ett äventyr där prinsessan räddar prinsen samt friar till sin prins och bryter på så sätt mot de rådande normerna som finns i vårt samhälle.

Vidare har detta inneburit att eleverna fått möjligheten att diskutera könsroller, könsmonster och genus. Diskussionerna skedde efter att jag läst boken högt för dem. Mina boksamtalsfrågor har utformats utifrån ett kvalitativt perspektiv på intervjuer. Kvalitativa intervjuer utmärks av att man använder sig av enkla och raka frågor som leder till komplexa och innehållsrika svar. Mina frågor jag skapade var av den anledningen ganska enkla men krävde i sin tur genomtänkta svar (Trost, 2010, s. 25).

Boksamtalsfrågorna finns under bilaga 10.2.

Boksamtalen spelades in för att underlätta min roll i samtalet samt för att kunna vara aktiv och inte behöva sitta och anteckna på plats. Sammanlagt fick jag ett empiriskt material på cirka fyra timmar. Eftersom att de flesta av barnen var vana vid boksamtal upplevde de det som bekant och inte konstigt. Jag valde att utföra alla boksamtal i grupprummen bredvid deras klassrum för att skapa en miljö där de

”känner sig hemma”. Dock kan jag inte vara säker på att min närvaro inte påverkade deras svar och detta kan upplevas problematiskt.

4.5 Etiska överväganden

Min insamling av det empiriska materialet har skett i relation till de fyra etiska principerna som Vetenskapsrådet fastställt.

Informationskravet – ”Forskaren skall informera de av forskningen berörda om den aktuella forskningsuppgiftens syfte.” Jag skickade ut ett informationsbrev om studien innan studien genomfördes till pedagoger och vårdnadshavare. Innan boksamtalen startade talade jag om för eleverna vad som skulle hända.

Samtyckeskravet – ”Deltagare i en undersökning har rätt att själva bestämma över sin medverkan.” Detta krav innebär att studien endast får bedrivas om alla deltagare fått information och gett sitt medgivande att delta. Eftersom att deltagarna i mitt fall är minderåriga, har jag även fått vårdnadshavarnas tillstånd. Jag gav både föräldrarna och barnen information om studien samt förklarade att de när som helst kan dra sig ur studien utan några konsekvenser och att det är helt frivilligt att delta.

Konfidentialitetskravet – ”Uppgifter om alla i en undersökning ingående personer skall ges största möjliga konfidentialitet och personuppgifterna skall förvaras på ett sådant sätt att obehöriga inte kan ta del av dem.” I informationsbrevet till vårdnadshavarna samt i samtalet med barnen klargjorde jag att deras personuppgifter förvaras säkert, används enbart av mig och att alla namn fingeras.

Nyttjandekravet – ”Uppgifter insamlade om enskilda personer får endast användas för forskningsändamål.” Allt material jag samlat in under processen kommer enbart användas i denna studie.

4.6 Metoddiskussion

Utifrån studiens syfte, att undersöka hur ett antal barn diskuterar normer utifrån en normbrytande barnbok, finner jag min metod lämplig. Detta eftersom att den sammansvetsade metoden boksamtal + fokusgrupper resulterade i ett innehållsrikt empiriskt material. Det uppstod givande diskussioner under dessa boksamtal och det var detta som var syftet med metodvalet.

Utförandet av högläsningen gick bättre än förväntat, då alla 20 barn lyssnade med intresse. Detta kan bero på att samtliga barn var vana vid högläsning samt boksamtal. Efter högläsningen fick barnen

diskutera utifrån de teman och frågor jag gav dem. Dessa frågor hade jag lagt ner extra omtanke på, då jag ville att frågorna skulle vara öppna och absolut inte ledande på något sätt. Trost (2010, s. 25) lyfter att en kvalitativ studie ska bygga på just enkla och raka frågor. Chambers, författaren jag nämnde tidigare, är grundaren till tekniken ”jag-undrar” i boksamtalssituationer. Han menar nämligen att man ska ersätta varför-frågan med ”jag undrar” då Chambers anser att den kan upplevas aggressiv och utmanande. Vidare lyfter han att varför-frågan är alldeles för bred för att kunna besvara på ett enkelt sätt. Vidare tillägger han dock att han själv även använder ”jag skulle vilja veta vad ni” (Chambers, 2004, s. 179, 182). Jag valde dock att själv även använda ”hur skulle ni...”, då det föll naturligare att säga.

I samband med att min metod är en sammansvetsad version av boksamtal och fokusgrupper uppstår det faktum att deltagarna tar del av varandras åsikter. Denscombe (2009, s. 237) menar att deltagarna i en gruppintervju (i detta fall en fokusgrupp) förhåller sig till de andras åsikter, antingen tar dem till sig eller ifrågasätter dessa. Detta märktes av under boksamtalen, då barnen i vissa fall ifrågasatte varandra och i andra fall ändrade åsikt. Detta menar även Doverborg och Pramling Samuelsson (2000, s. 30), att barn i en gruppintervju (i detta fall boksamtal) kan påverka varandra. För att lösa detta problem skulle man kunna utföra enskilda intervjuer istället, detta leder dock till att man går miste om diskussioner och för studiens syfte var diskussionerna viktiga.

Diskussionerna spelades in på min mobiltelefon, med hjälp av appen röstmemon. Detta var betydelsefullt för bearbetningen av det empiriska materialet. Med hjälp av inspelningarna hade jag tillgång att lyssna på barnens diskussioner flera gånger. Eftersom att en inspelning spelar in allt barnen säger utan att förvränga eller sammanfatta något är det mer rättvist än om jag istället hade antecknat. Om jag istället antecknat i samband med boksamtalen hade jag troligen inte hunnit med allt barnen sade och på så sätt förlorat helheten av diskussionerna. Trost (2010, s. 76) poängterar även att antecknande under en intervju eller liknande kan vara problematiskt eftersom att det lätt stör den som intervjuas. Fokuset placeras istället på vad intervjuaren skriver snarare än på själva intervjun. Jag vill dock klargöra att ingen av barnen verkade störa sig på att mobiltelefonen låg på bordet. Det är dock viktigt att ha i åtanke att de diskussioner som uppstod troligen blivit annorlunda om gruppkonstellationerna byttes ut eller om de hade utförts vid ett annat tillfälle. Studien blir dock pålitlig eftersom att jag visar hur den genomförts på ett tydligt sätt med redogörelse för teorier, metoder och analyser (Denscombe, 2009, s. 381).

5. Resultat

Nedan följer de resultat av barnens diskussion jag finner intressanta för min studie.

5.1 Boksamtal med barn med svenska som modersmål

Boksamtalen inleddes med att barnen fick sammanfatta bokens handling samt definiera vem som är huvudpersonen i boken. De var alla överens om att det handlade om en prinsessa vars prins hade blivit tillfångatagen av en drake och att hon ska ut på ett äventyr för att rädda honom. Prinsessan såg de som en solklar huvudperson eftersom att de ansåg att boken handlade mest om henne.

Giftermål var ett av de tre övergripande temana som togs upp för diskussion under boksamtalen. Utifrån mina frågor fick barnen diskutera vem som friar till vem samt hur man friar till någon. Prinsessan var den barnen ansåg friade och att hon gjorde det innan prinsen blev tillfångatagen. De ansåg att man friar till den man älskar genom att ställa sig på knä och ta fram en ring. Barnen poängterade även att det är viktigt att man frågar; vill du gifta dig med mig? Diskussionen bestod även av att diskutera samkönade giftermål, något alla barnen ansåg var acceptabelt när jag frågade utifrån att parterna skulle vara prinsar eller prinsessor. När jag å andra sidan ledde de in på en diskussion gällande samkönade äktenskap mellan ”vanliga” flickor och pojkar fick jag annorlunda svar. Det var tydligt att det fanns två starka åsikter som genomsyrade hela gruppen. Ena halvan tyckte nämligen att det inte är normalt medan den andra halvan fann det normalt.

Nästa tema barnen fick var räddning, om de kan rädda någon och vem som räddar någon i boken. Alla tyckte att prinsen är den som blir räddad och att det är prinsessan som räddar honom. En del av barnen ansåg även att fågeln har en stor roll i temat räddning. De menade nämligen att prinsessan räddar fågeln som i sin tur räddar prinsessan i gengäld senare i boken. Diskussionen handlade om ifall flickor eller pojkar räddar. Barnen var överens om att vem som helst kan rädda någon beroende på situationen, att det inte spelar någon roll om man är flicka eller pojke. När det kommer till att rädda någon personligen kände alla barnen att de skulle klara av det. Det kan vara allt från ett syskon, föräldrar till en kompis. De menar även att vem som helst skulle kunna rädda dem men nämner en vuxen som exempel. Anledningen till att man räddar någon, menade barnen, är för att vara snäll samt för att personen inte ska dö.

Nästa tema var genus och deras bild av en flicka respektive pojke. Barnen fick diskutera hur en prins/prinsessa ska se ut, hur en flicka/pojke ska se ut och anta könet på draken i boken.

Barnen beskrev prinsen i boken som en skäggig, vithårig, snäll, gammal gubbe. De upplevde honom som ful och äcklig. Pojkarna uttryckte även att prinsen måste vara svag. Barnen beskrev prinsessan i boken som envis, bestämd, modig, omtänksam och snäll. De talade mest om vad hon hade på sig och hur hon såg ut när de skulle beskriva henne.

Diskussionerna fick sedan spinna vidare på hur de själva tycker att en prinsessa respektive prins ska vara. Prinsen tyckte de bör vara snäll, stilig, hjälpsam och rolig. En av pojkarna menade även att han måste vara manlig. Vad gällande prinsessan ansåg de att hon bör vara snäll och snygg. Antalet klänningar satte de hög prioritet på och det är viktigt att en prinsessa bär smink. Andra faktorer som verkade spela roll är att hon måste ha en fin krona och långt hår som inte är trassligt. Det var enbart flickorna som diskuterade prinsessan och pojkarna sitter tyst och lyssnar. En prinsessas utseende var det som i slutändan lyftes upp som viktigast. De talade om att hon ska vara söt, bära fina klänningar, ha smink samt vara smal. Det viktigaste för en prins är istället hans egenskaper då de talade om att han ska vara modig och hjälpsam.

Barnen fick sedan välja om de skulle vilja vara som prinsen eller prinsessan. Alla flickor valde prinsessan med anledningen att hon är modig. En flicka motiverade dock sitt val med att hon inte vill vara en kille. Pojkarna däremot valde att vara prinsen med motiveringarna att han har coolt skägg samt är snäll. Diskussionen grundade sig i att könet är något konstant och något som spelar roll. Ingen av dem kunde tänka sig att välja en karaktär av motsatt kön. Deras vilja att vara flicka eller pojke var det som motiverar valen de gjorde.

Diskussionen fortsatte sedan vidare till hur en flicka respektive pojke ska vara. Barnen menade att en flicka bör vara snäll, söt, ha långt och fina kläder medan en pojke bör vara rolig, omtänksam och ha kort hår.

Detta tema avslutades med att barnen fick motivera om de skulle säga att draken är en pojke eller flicka. Alla var överens om att draken är en pojke eftersom att han ser farlig ut, har vassa tänder samt har ögon utan ögonfransar (i böcker målas det dit långa ögonfransar på flickor ansåg barnen).

5.2 Boksamtal med barn med svenska som andraspråk

Boksamtalen inleddes med att barnen fick berätta om boken samt definiera huvudpersonen/huvudpersonerna. Alla var överens om att prinsessan var huvudpersonen och att det handlade om ett äventyr.

Det första temat som jag lyfte upp för diskussion var giftermål. Barnen fick dels diskutera hur man friar till någon, dels vem som friar till vem i boken samt samkönade äktenskap. De var överens om att det är prinsen i boken som friar till prinsessan. Därefter fick de diskutera hur man kan fria till någon samt samkönade äktenskap. När de pratade om prinsar och prinsessor ansåg alla barnen att det var acceptabelt. Dock ändrades deras åsikt när de istället fick diskutera samkönade äktenskap mellan flickor och pojkar. Ingen av barnen ansåg att det var acceptabelt och att svårigheten att skaffa barn blir ett faktum. Dock var det några som kunde erkänna att det går men att de poängterade att det är äckligt. De var även överens om hur man friar till någon, att det är viktigt att man frågar personen om lov samt att man bör ha en ring.

Nästa tema för diskussion var räddning där barnen fick diskutera kring vem som räddar respektive blir räddad. Detta fick de också återkoppla till ”det verkliga livet” utifrån om de räddat någon, vem som kan rädda dem och så vidare. Alla barnen under första boksamtalet var överens om att prinsessan blir räddad av prinsen (egentligen var det tvärtom). Han räddar henne nämligen från draken. De tycker dock att vem som helst kan rädda någon beroende på situationen, till och med de själva skulle kunna rädda någon. De hade själva erfarenheter av att rädda någon, fast bara på övning. Under idrottslektionerna hade nämligen övat på att rädda någon som höll på att drunkna. I det andra boksamtalet förstod de att prinsen räddar prinsessan men var negativa till detta.

Anledningen till att man räddar någon, menar barnen, är för att man vill att den ska leva och för att vara snäll. Dock poängterar pojkarna att det oftast är killar och män som räddar eftersom att de är starkare, varpå flickorna håller med. De la dock märke till att prinsessan räddar fågeln som skadat en vinge genom att erbjuda fågeln sin luftballong. De är även öppna för att vem som helst kan rädda någon, oavsett om man är pojke eller flicka.

Ytterligare ett tema som barnen fick diskutera var genus. De fick diskutera huruvida en prins/prinsessa bör vara samt hur en flicka/pojke bör vara. Prinsen i boken beskrev barnen som snäll, omtänksam, hjälpsam och snygg. Prinsessan beskrev barnen som rolig, hjälpsam och söt. Barnen kom fram till att en prins bör vara snäll, stark och modig medan en prinsessa ska vara snäll, schysst och kunna ta hand om barn samt hushåll. En av flickorna poängterade dessutom att en prinsessa bör bete sig fint genom att äta ordentligt och sitta rakt.

Detta tydliggjordes även när de pratade om en flicka respektive pojke. En flicka ska nämligen enligt barnen vara självständig då ”hon ska kunna ta hand om sig”. Vidare tyckte barnen att en flicka ska

kunna ta hand om ett hem i formen av att kunna städa och laga mat. Det är även viktigt att flickor är snälla, trevliga och har långt hår medan det för pojkar är viktigare att de är starka, modiga och har kort hår. Pojkar ska våga hjälpa människor och ställa upp för sina vänner. De nämnde även att färger går att urskilja mellan könen, då pojkar å ena sidan bär mörkare kläder medan flickor å andra sidan bär ljusare kläder. Smink, örhängen och ponnys är något de ansåg vara ”flicksaker” medan kort hår och bilar är typiskt för pojkar.

När jag frågar barnen om de skulle vilja vara som prinsessan eller prinsen i boken svarar pojkarna direkt att de skulle vilja vara som prinsen för att han är kille. Han har skägg, är stark och modig eftersom att han räddar prinsessan. Samtliga flickor valde prinsessan med motiveringarna att hon är snäll, omtänksam och för att hon är flicka. Jag frågar sedan barnen om de tror att draken är en flicka eller pojke. Alla utom en valde att draken är en pojke med motiveringarna att han har vassa tänder, farliga ögon, mustasch och ser skrämmande ut.

6. Analys

I detta avsnitt redogörs en analys av boksamtalen, det vill säga barnens diskussioner, utifrån de teorier och den forskning som tidigare nämnts.

6.1 Barnens syn på normer

I den första delen analyseras barnens syn på normer utifrån tre teman; giftermål och samkönade äktenskap, att bli räddad vs. att rädda samt genus och könsroller.

6.1.1 Giftermål och samkönade äktenskap

Barnen med svenska som modersmål ansåg samtliga att prinsar och prinsessor skulle kunna ingå samkönade äktenskap. En av pojkarna poängterade dock att det troligen kan finnas regler för sådant, där han syftar på att det troligen inte accepteras av lagen. Det var hans mamma som sagt det till honom och det var viktigt för honom att poängtera. Det gav en viss typ av status bland de andra barnen när han stolt sa:

- Det har min mamma sagt.

Alla de andra barnen höll med honom om hans påstående. Detta kan kopplas till det Davies (2003, s. 12) nämner angående att vuxna gärna vill att barn tar till sig deras språk. Pojken anammade hans mammas

ord angående lagen och valde därför att svara så som hans mamma hade gjort. Det var därmed tydligt att han också bestämt sig för att det hans mamma säger är det som är det rätta.

När diskussionen istället handlade om samkönat äktenskap mellan två flickor eller två pojkar var det inte längre lika allmänt accepterat i gruppen som det var när det handlade om prinsar och prinsessor. Först svarade alla barnen ja i en gemensam kör men sedan började diskussionen när ett av barnen sa:

Flicka 1 – eller nej det kan de inte.

Flicka 2 – men jo det kan de! Killar kan gilla killar och tjejer kan gilla tjejer!

Flicka 1 – mm, men de kan inte gifta sig med varandra.

Flicka 2 – Jo de kan gifta sig med varandra, men de kan inte få barn.

Pojke 1 – Jo det kan de visst, de kan adoptera då!

Flicka 1 – De kan gifta sig, men inte få egna barn.

Pojke 2 – Sådan är lagen.

Alla – ja.

I denna diskussion kan man tydligt se att det är viktigt för den ena flickan att man som gifta bör vara en kvinna respektive en man. De andra uppskattar dock inte att Flicka 1 är uppenbart negativ till samkönat äktenskap. Det är även tydligt att hon ändrar sina åsikter enbart för att tillfredsställa de andra. Detta är ett exempel på att flickan först ifrågasätter de andras åsikter men sedan ändrar sig till att anamma deras åsikter för att passa in, likt det Denscombe (2009, s. 237) poängterar är något som lätt kan förekomma i en gruppintervju (i detta fall en fokusgrupp).

Även i denna diskussion ser man spår av ”vuxenspråk” när pojken säger ”sådan är lagen”. Alla accepterar genast hans kommentar utan att tveka eller ifrågasätta honom. Det är som att alla införstått anser att lagen alltid har rätt. Pojken använder därmed ett vuxet språk utan att troligen själv vara införstådd i vad lagen om samkönade äktenskap säger. Det är något hans pappa sagt till honom förklarar han sedan. Hans vuxna pappa har därmed överfört sitt språk till honom (Davies, 2003, s. 12).

Enligt barnen med svenska som andraspråk var alla negativa till samkönat äktenskap oavsett om man är prins/prinsessa eller pojke/flicka. Diskussionen mellan några av barnen löd:

Pojke 1 – men de kan, för de får men jag tycker inte att man ska.

Pojke 2 – ja de kan fast det är äckligt, asså ovanligt.

Pojke 1 – ja det är inte är normalt.

Flicka 1 – asså det går ju men det är inte så normalt.

Pojke 2 – om han älskar personen, asså verkligen gillar då kan man.

Pojke 1 – men det är inte så vanligt.

Flicka 2 – jag tror inte att de kan få barn eller så.

Pojke 3 – ja, vem ska föda då?

Pojke 2 – nej det kan de inte, det går inte.

Flicka 1 – det måste vara kille och tjej då, annars får de adoptera.

Pojke 3 – ja, det ska vara kille och tjej tycker jag med.

Pojke 2 – jag tror inte att det barnet skulle trivas med att ha två pappor, jag som person skulle i alla fall inte det. Man kan gilla varandra, vara bra vänner och sånt men man behöver inte gifta sig.

Barnen lyfter det faktum att ett äktenskap går ut på att kvinnan ska föda barn. Flera av barnen lyfter även att det är ovanligt/onormalt att vara homosexuell. Det är därmed tydligt att samtliga blir delaktiga i upprätthållandet av den heteronormativa norm som råder i samhället dvs. att sexuella handlingar mellan två personer av samma kön är det som klassas som onaturligt och onormalt (Ambjörnsson, 2006, s. 87).

En annan diskussion som barnen med svenska som andraspråk hade som även bör lyftas är termer för sexualitet. De kom in på olika definitioner av när en man är attraherad av en man:

Flicka 2 – då blir man bög.

Pojke 1 – eller det finare uttrycket gay.

Flicka 2 – gay (testar ordet)

Pojke 2 – det är inte finare!

Flicka 1 – ja homosexuell är ju det fina ordet.

Pojke 1 – bög är det fulaste ordet.

Ingen av barnen kunde dock ordet för när en man är attraherad av en kvinna, det vill säga heterosexuell. Barnen har med andra ord stor kunskap om definitionerna på det som kan ses anses vara ovanligt/onormalt enligt den heteronormativa normen (Ambjörnsson, 2006, s. 87). Vidare kan det även kopplas till det Bartholdsson nämner om normalitetsbegreppet, att det är lättare för människor att definiera vad som är onormalt framför det som anses normalt. Normaliteten blir därmed ett sätt att lägga fokus på det som avviker men som leder till att det andra är det vi anser vara önskvärt och normalt (Martinsson, 2008, s.8f).

Barnen med svenska som modersmål accepterade således samkönat äktenskap mellan prinsar och prinsessor. Det fanns dock några som ställde sig negativt till det när det gällde ”vanliga” flickor och

pojkar. De barn med svenska som andraspråk accepterade inte samkönat äktenskap alls. Vidare kunde de inte definitionen heterosexualitet men flera när det gällde homosexualitet.

6.1.2 Att bli räddad vs. Att rädda

Barnen med svenska som andraspråk diskussioner kring räddning hade starka traditionella inslag kring normerna av styrka. Josefson menar att män ska vara starka medan kvinnor ska vara omsorgsfulla enligt de normer som råder i samhället (Josefson, 2005, s. 17, 22). Detta var någonting barnen talade för då de lyfte upp att prinsens styrka inte var tillräcklig. Barnen gjorde därmed likt barnen i Davies studie motstånd mot de normbrytande inslagen i boken (Davies, 2003, s. 87). De ansåg nämligen att det bör vara prinsen som räddar prinsessan eftersom att en prins bör vara den starkare:

Pojke 2 – han [prinsen] var ju inte särskilt stark, eftersom att prinsessan var starkare.

Pojke 1 – han kunde ju bara bli tillfångatagen av en drake.

Flicka 3 – det borde vart tvärtom, det borde vart prinsen. Det är ju nästan så att pojkar är mycket starkare än flickor.

Jag – skulle ni säga att det ska vara prinsen som räddar prinsessan?

Alla barnen säger ja i mun på varandra.

Barnen med svenska som modersmål hade en mer öppensinnad syn på räddning. De menade nämligen att både pojkar och flickor kan rädda någon. Det som var mer av betydelse för de barnen var situationen. De menade nämligen att det kan vara olika personer utifrån situationen man befinner sig i. Några till exempel som förekom var:

Flicka 1 – det kan vara en mamma som är ute med sitt barn och så ramlar det. Då är det mamman som räddar det.

Pojke 2 – men om det är en polis som är man som räddar någon som håller på att drunkna då är det en man som gör det.

Det man dock kan urskilja ur dessa exempel är att även barnen med svenska som modersmål utgår ifrån de traditionella normer som finns. Där kvinnor enligt Ambjörnsson (2006, s. 111) är de som är omhändertagande av exempelvis barn medan män är de som arbetar, då de anses vara konkurrensinriktade tävlingsmänniskor. Trots att barnen verkar accepterande av det normbrytande i boken, att prinsessan räddar prinsen, anammar de ändå dem traditionella normer som råder i samhället.

Sammanfattningsvis förstod en del av de barn med svenska som andraspråk inte att det var prinsessan som räddade prinsen i boken. De som förstod det var dock negativa till det då de ansåg att prinsen bör vara den som räddar prinsessan. Barnen med svenska som modersmål menade å andra sidan att alla kan

rädda någon, att det inte spelar någon roll vilket kön man tillhör. De anammade dock traditionella normer när de diskuterade detta.

6.1.3 Genus och könsroller

Diskussionerna kring genus och könsroller var ytterligare ett tema som gav många exempel på att barnen är en del av att upprätthålla dem normer som råder i samhället. Butler menar att kvinnor och män bör följa följande krav; ha en kropp, beteende och det sexuella begär som samhället förväntar sig (Ambjörnsson, 2006, s. 112-113). Dessa krav gick även att urskilja ur barnens åsikter kring hur flickor/pojkar och prinsessor/prinsar bör vara. Det faktum att kvinnor och män bör ha en sexuell attraktion till det motsatta könet har nämnts under tidigare tema, ”giftermål och samkönade äktenskap”.

Barnen fick diskutera kring hur en prinsessa/prins och flicka/pojke bör se ut samt bete sig. Prinsen i boken beskrev de som en skäggig, vithårig, gammal gubbe. De upplevde honom som ful och äcklig. Det viktigaste för en prins är enligt barnen hans egenskaper då de talade om att han ska vara modig, snäll, hjälpsam, stark och kunna ta hand om sig själv. En av pojkarna uttryckte sig att ”han ska vara manlig”, vilket leder till att jag måste få honom att utveckla detta:

Pojken – han ska vara manlig.

Jag – hur är man manlig?

En annan pojke – man betar sig som en man

Pojken – fråga en vuxen, jag vet inte.

Jag – jag undrar vad du ser som manligt?

Pojken – manligt är när man liksom ”jag är man” (uttrycker han med mörk röst), kvinnligt är när man liksom ”jag är kvinna” (uttrycker han med ljus röst) samtidigt som han gestaltar med händerna och armarna.

Pojken ger därmed definitioner av en man respektive kvinna genom rörelser och gester samt med hjälp av tonen på rösten. En man imiterar han genom att visa sin styrka och en kvinna genom att visa sina naglar. Lenz Taguchi menar att vi med hjälp av just rörelser och gester ger vårt språk sin mening (2014, s. 56). Pojken betonar därmed hans syn på män och kvinnor samt hans språk med hjälp av de rörelser och gester han gör. Tonen på hans röst är även en faktor i det hela, där han gör en mörk röst som visar på styrka och dominans när han imiterar en man. När han istället imiterar en kvinna använder han en mjuk och mer lugnande röst. Davies nämner ett liknande exempel, med fokus på hur en man respektive kvinna sitter, där en man har ställning som är mer dominerande och självsäkrare (Davies, 2003, s. 30). Detta märks även i pojkens imitationer, då han tillåter imitationen av mannen att bli starkare och mer dominerande än imitationen av kvinnan.

Barnen beskrev prinsessan i boken som envis, bestämd, modig och snäll. Flickorna poängterade att hon ska vara söt, bära fina klänningar, ha smink samt vara smala. De poängterade även att hon måste ha en fin krona och långt hår som inte är trassligt. Det är enbart flickorna som diskuterar detta och pojkarna sitter tyst och lyssnar. Det enda inslaget av en pojke är när en av dem överdriver flickornas kommentarer:

Flicka 1 – en prinsessa ska vara smal.

Pojke 2 – ja jättesmal.

Flicka 2 – och hon måste ha smink.

Pojke 2 – ja mycket smink, så att hon ser ut som en docka.

Ambjörnsson lyfter att kvinnor och tjejer idag förväntas vara måna om sitt utseende (2006, s. 123f).

Detta är även det centrala när flickorna pratar om prinsessan, det vill säga vad hon bör ha på sig och hur hon bör se ut. En prinsessas utseende var därmed det som i slutändan lyftes upp som viktigast. De barn med svenska som andraspråk poängterade att det är viktigt att en prinsessa kan ta hand om ett hem, både hushållssysslor och barn. Detta lyfter även Ambjörnsson (2006, s. 111) då hon menar att kvinnor förväntas ha en omhändertagande roll.

Barnen fick även möjligheten att välja om de skulle vilja vara som prinsessan eller prinsen i boken. Alla flickor valde prinsessan och alla pojkar valde prinsen. Barnen fick dock motivera sina val. Flickorna med svenska som modersmål motiverade sina val med att prinsessan är modig medan flickorna med svenska som andraspråk motiverade sina val med att hon är fin. Alla pojkar motiverade sitt val med att prinsen har coolt skägg och är cool. En av diskussionerna kring motiveringarna av deras val som hölls av barn med svenska som modersmål löd:

Flicka 1 – jag skulle vilja vara som prinsessan, för att hon är modig.

Flicka 2 – jag skulle också vilja vara prinsessan, för att hon hjälper många. Även fast hon går till farliga ställen vågar hon.

Pojke 1 – jag väljer prinsen tror jag, för att han har skägg. Han blir bortrövad av en drake.

Jag – Skulle du säga att det är coolt?

Pojke 1 och 2 – ja det är coolt.

Pojke 2 – om det nu finns drakar.

Jag – jag skulle säga att det är coolare att vara den som vågar möta draken? Som prinsessan gör.

Pojkarna håller dock med mig om detta.

Pojke 2 – jag väljer prinsen, eftersom att jag är kille då vill jag vara kille.

Pojke 3 – jag väljer prinsen bara.

De motiveringar som var mest förekommande bland alla barnen var dock det faktum att de ville behålla sitt nuvarande kön. Könet för dem är med andra ord likt Davies teorier något som barnen ser som konstant och någonting som spelar roll (Davies, 2003, s. 27). Deras vilja att vara flicka eller pojke är det som motiverar valen de gör. Barnen har därmed lärt sig att positionera sig själva som flickor eller pojkar.

Diskussionerna spinner sedan vidare till hur en flicka respektive pojke bör vara. Barnen menar att en flicka bör vara snäll, söt, trevlig, ha långt hår och fina kläder. Enligt barnen med svenska som andraspråk är det dock även viktigt att en flicka kan vara självständig då ”hon ska kunna ta hand om sig”. Vidare tyckte de barnen att en flicka ska kunna ta hand om ett hem i formen av att kunna städa och laga mat. Josefson (2005, s.17) lyfter att flickor förväntas vara omhändertagande och ansvarsfulla, detta är då någonting som går att koppla samman med att barnen anser att en flicka bör vara omhändertagande av sitt hem. Dessutom lyfter de att hon bör kunna ta ansvar över sig själv. Samtliga barn lyfter att en pojke bör vara rolig, omtänksam, modig, stark och ha kort hår. De ska våga hjälpa människor och ställa upp för sina vänner.

Barnen nämner även att färger är något som skiljer könen åt, då pojkar å ena sidan bär mörkare kläder medan flickor å andra sidan bär ljusare kläder. Smink, örhängen och ponnys är något de ser som ”flicksaker” medan kort hår, bilar och datorspel är typiskt för pojkar. Davies (2003, s. 29) lyfter att det är en fysisk process att positionera sig som man eller kvinna, där klädsel och hår är de tydligaste skillnaderna mellan könen. Det är klädseln och frisyren som är det dominerande i en kvinnas respektive mans utseende. Detta framgår tydligt i diskussionen mellan barn, att även de lägger fokus på klädsel och frisyren.

Detta tema avslutades i sin tur med att barnen fick motivera om de skulle säga att draken är en pojke eller flicka. Alla barnen med svenska som modersmål är överens om att draken är en pojke eftersom att han ser farlig ut, har vassa tänder samt har ögon utan ögonfransar (i böcker målas det dit långa ögonfransar på flickor menar barnen). Bland barnen med svenska som andraspråk är alla överens om att draken är en pojke förutom en av flickorna som anser att draken troligen är en flicka. Hennes motivering löd efter att de andra motiverat sina:

Pojke 1 – en kille, för tjejer klipper inte hår, bränner menar jag.

Flicka 1 – en kille, för tjejer bråkar inte.

Pojke 2 – jag tror en pojke, för han har vassa tänder.

Flicka 2 – en tjej, för draken har krulligt hår. Draken blir avundsjuk på prinsessans hår, därför vill hon bränna det. Hon tycker prinsessans hår är fint.

I Änggårds projekt (2005) fick ett antal flickor och pojkar skapa egna böcker. De fick välja temat för sina berättelser själva. Flickorna valde då att tala om romantik och vardag medan pojkar å andra sidan hade hjältar och farliga varelser i fokus. Detta går att urskilja i barnens diskussioner i min studie.

Flickorna väljer att motivera sitt val med hjälp av fokus på relationer, dock inte av det romantiska slaget.

Flicka 1 poängterar att flickor inte bråkar och flicka 2 påstår att draken är avundsjuk och därför bränner flickans hår, därmed bråkar draken med flickan. Även fast flickornas motiveringar motsäger varandra är båda exempel på där relationer sätts i fokus. Pojkarnas motiveringar å andra sidan har fokus på den farliga varelsen draken är, att han kastar eld och har vassa tänder.

Sammanfattningsvis fick således barnen diskutera hurvuda en prins/prinsessa och pojke/flicka bör se ut. De kom fram till att en prins bör vara manlig, modig och stark bland annat. En prinsessa bör vara söt, bära fina klänningar, ha smink samt vara smal. De lyfte därmed karaktären som det viktigaste gällande en prins men för en prinsessa är utseende det viktigaste.

Dessutom fick barnen motivera om de skulle vilja vara som prinsen eller prinsessan. Alla pojkar valde då prinsen medan flickorna valde prinsessan. Den största anledningen till att de valde respektive karaktär var att de ville ”behålla” sitt nuvarande kön.

När de istället diskuterade hur en flicka respektive pojke bör vara, lyfte barnen även denna gång flickans utseende som viktigt. Den enda egenskapen de lyfte var snäll. Barnen med svenska som andraspråk poängterade att det är viktigt att en flicka kan ta hand om sig själv och ett hushåll. En pojke å andra sidan bör vara rolig, omtänksam, modig och stark. Det enda de kommenterade angående en pojkes utseende är att han bör ha kort hår.

Alla barnen valde att draken är en pojke förutom en flicka med svenska som andraspråk.

6.2 Skillnader som uppkommit under diskussionerna

Den största skillnaden som uppkommit under diskussionerna är det faktum att ena gruppen barn med svenska som andraspråk inte kunde förstå att prinsessan friar till prinsen. Först kan man tänka sig att det beror på att de inte förstår ordet, men trots att de får en förklaring ändrar barnen inte sig. Dessutom har

de förstått ordet friar som att man räddar någon och svarar då att prinsen räddar prinsessan, vilket inte heller är riktigt.

Jag – vem skulle ni säga friar till någon?

Pojke 1 – fågeln.

Jag – är det fågeln? Till vem friar fågeln?

Pojke 1 – nej nej.

Flicka 1 – prinsessan friar prinsessan, eller?

Pojke 1 – prinsen friar.

Jag – vet ni vad friar betyder?

Pojke 1 – ja, att man räddar.

Jag förklarar för dem att friar innebär att man frågar någon om hen vill gifta sig med en.

Pojke 2 – prinsen friar till prinsessan.

Flicka 1 – ja prinsen gör det.

Prinsen blir därmed både den som friar och den som räddar, trots att det i båda fallen är prinsessan. Davies menar att barn använder sig av sina vardagserfarenheter och förkunskaper om sagor för att komma underfund med handlingen, karaktärerna och intrigerna (Davies, 2003, s. 70). Barnen i detta fall är säkert vana vid att prinsen har rollen som hjälte och utgår därför att det är så i denna bok också. Davies anser nämligen att böcker med inslag av feminism inte förekommer tillräckligt i skolorna (Davies, 2003, s. 69). Med största sannolikhet har dessa barn troligen inte mycket förkunskaper om när en prinsessa har rollen som hjälte.

Anledningen till att de andra inte drog samma slutsatser kan helt enkelt bero på att alla elever skapar sin egen mening med texten. Inom receptionsteori kan meningen med en text anses olika beroende på vem som läser den eftersom att det sker under unika sammanhang varje gång (Wolf, 2002, s. 16). Det betyder att barnen kunde ha reagerat och förstått bokens handling annorlunda om den hade lästs en annan gång eller om man skulle ändra om i gruppkonstellationerna.

Några andra skillnader som framgick ur diskussionerna var att barnen med svenska som andraspråk även var mer negativa till samkönade äktenskap än barnen med svenska som modersmål. Dessutom var det enbart barnen med svenska som andraspråk som poängterade att flickor bör kunna laga mat och ta hand om ett hushåll. Dessa skillnader kan bero på att barnen bär på bagage med olika erfarenheter, kulturer och förebilder. Detta går att koppla till begreppet habitus som skapas genom den materiella och sociala miljön individen är en del av (Bourdieu, 1999, s. 19).

“Habitus utgör denna generativa och enhetsskapande princip som omvandlar de inneboende och relationella egenskaperna i en position till en enhetlig livsstil, det vill säga en enhetlig uppsättning av personer, tillgångar och praktiker” (Bourdieu, 1999, s. 19).

Bourdieu nämner vidare att det är habitus som bestämmer hur en individ förstår, värderar och uppfattar sin omvärld (1999, s. 19). Barnens föräldrar kan vara förebilderna i deras sociala miljö, detta märks även i diskussionerna då barnen nämner sina föräldrar stolt. Föräldrarna har därmed en stor roll i hur barnen förstår, värderar och uppfattar sin omvärld. I dessa fall kommer föräldrarna från olika länder som i sin tur leder till att de kan ha olika värderingar och traditioner utifrån de kulturer som råder i deras hemländer. Detta kan därmed vara en anledning till att barnen med svenska som modersmål och barnen med svenska som andra språk diskuterar och lyfter saker mer eller mindre positivt.

Som i Grönlund och Lundbergs (2013) studie är det dock tydligt att barnen oavsett språk anammar samhällets normer. Det finns tecken på negativitet mot samkönade äktenskap, att heteronormativitet förespråkas, likaså traditionella könsroller och könsmonster. Det tydliggörs att man inte får vara som man vill när en pojke med svenska som andraspråk uttrycker detta i en diskussion:

Pojke 1 - Man får inte vara som man vill.

Flicka 2 – Nej det får man inte.

Jag – Hur menar ni nu?

Pojke 1 – alltså min mamma säger till mig att jag inte ska ha rosa för det är en tjejfärg.

Pojke 2 – min pappa säger att jag ska gifta mig med en tjej när jag blir stor.

Flicka 1 – lärarna säger också vad man ska göra, typ vem man ska vara med ibland.

Flicka 2 – ja så vuxna bestämmer också.

7. Slutdiskussion

Lärare och föräldrar är därmed viktiga komponenter för hur barnen ser på normer samt på sig själva. Med hjälp av denna studie och de diskussioner barnen framfört har det tydliggjorts i vilka sammanhang barnen med svenska som modersmål respektive andraspråk tycker lika respektive olika gällande normer och normbrott. Det framkom att alla barnen anammade de traditionella normer som råder i samhället med få undantag. Största skillnaderna var att barnen med svenska som andraspråk var mer negativa till samkönade äktenskap, ansåg att kvinnan bör vara den som lagar mat och tar hand om ett hushåll samt att de inte kunde definiera normbrotten i boken eftersom att barnen inte uppfattade dessa. Detta synliggör vart man som lärare, förälder eller annan vuxen bör lägga fokus för att påverka barnen vad gällande normer och normbrott.

Som lärare är man en del av barnens vardag varje dag och har därmed en stor möjlighet att påverka eleverna. I Zackariassons studie presenterar hon maktbegreppet där både handlederna på lärarstudenternas praktikperioder och lärarna på universiteten har åsikter och värderingar angående hur lärarstudenterna ska bedriva sin undervisning (Zackariasson, 2015). Detta maktspel går även att koppla till skolan, där det förekommer ett maktspel mellan skolan/lärarna och samhället/föräldrarna när det kommer till genus, könsroller och normbrytande i detta fall. I vissa fall kan dock dessa vara överens, då en del föräldrar är mer aktiva i motverkandet av traditionella könsroller osv.

Som lärare kan man därmed aktivt välja böcker som är normbrytande ofta för att göra eleverna mer medvetna om att de finns. Som denna studie visat har barnlitteraturen stora möjligheter till att påverka eleverna, då eleverna lär sig och vidgar sina vyer genom att läsa mycket. Utifrån erfarenheterna av sitt läsande kan de sedan tolka andra böcker (Davies, 2003, s. 70).

Böckerna eleverna läser innehåller föreställningar om beteenden, attityder samt normer av olika slag (Rosenblatt, 2002, s. 174). Av den anledningen är det bra att se till att eleverna läser böcker som breddar deras bagage. Med hjälp av läsningen av dessa böcker kan barnen därmed utveckla förmågan att sätta sig in i andra människors situationer och få möjligheten att känna empati. De får lära sig vilka konsekvenser handlingar kan leda till som i sin tur kan bidra till hur de agerar i ”det verkliga livet” (Rosenblatt, 2002, s. 174). Detta möjliggör därmed att läraren med hjälp av barnlitteraturen kan påverka elevernas syn på normer.

8. Avslutning

Denna studie har varit väldigt intressant att genomföra och jag anser att detta val av ämne aldrig kommer att förlora sitt värde i forskningen. Vidare forskning för denna studie skulle kunna vara att genomföra en liknande studie med intervjuer som sker en och en istället för boksamtal/fokusgrupper. Det skulle vara intressant om forskaren kommer fram till samma resultat då detta möjliggör att man kan stryka gruppsyck som en faktor om svaren skulle bli lika jämställda.

9. Källförteckning

9.1 Tryckta källor

- Bartholdsson, Åsa. (2008). *Den vänliga maktutövningens regim – om normalitet och makt i skolan*. Stockholm: Liber
- Bengtsson, J. (2008). *Äckligt*. I L Martinsson & E Reimers (red.). *Skola i normer*. (ss. 31-51). Malmö: Gleerups.
- Bourdieu, P. (1999). *Praktiskt förnuft: bidrag till en handlingsteori*. Göteborg: Daidalos.
- Chambers, Aidan (2004). *Böcker inom oss: om boksamtal*. Stockholm: Rabén & Sjögren
- Davies, Bronwyn (2003). *Hur flickor och pojkar gör kön*. 1. uppl. Stockholm: Liber
- Doverborg, Elisabet & Pramling Samuelsson, Ingrid (2000). *Att förstå barns tankar: metodik för barnintervjuer*. Stockholm: Liber
- Frölander-Ulf, Lena & Taivassalo, Mikaela Hannele (2006). *Sagan om prinsessan Bulleribång*. Helsingfors: Söderström
- Kjørup, Søren (1999). *Människovetenskaperna: problem och traditioner i humanioras vetenskapsteori*. Lund: Studentlitteratur
- Kåreland, Lena (2009). *Barnboken i samhället*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur
- Josefson, Helena (2005). *Genus - hur påverkar det dig?* 1. uppl. Stockholm: Natur och kultur
- Lenz Taguchi, Hillevi (2014). *In på bara benet: en introduktion till feministisk poststrukturalism och subjektivitetsteori*. 2. uppl. Malmö: Gleerups
- Martinsson, L. (2008). *Skola i normer*. (Red.), Lena Martinsson & Eva Reimers. Malmö: Gyllerup.
- Palm, Anders (2002). Att tolka texten. *Litteraturvetenskap: en inledning*. S. 189-203
- Rosenblatt, Louise M. (2002). *Litteraturläsning som utforskning och upptäcktsresa*. Lund: Studentlitteratur
- Trost, Jan (2010). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur
- Wibeck, Victoria (2010). *Fokusgrupper: om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod*. 2., uppdaterade och utök. uppl. Lund: Studentlitteratur
- Wolf, L. (2002). *Läsaren som textskapare*. Lund: Studentlitteratur
- Zackariasson, Maria (2015) (fc) "Caught between expectations. Swedish student teachers' experiences of working with gender and sexuality issues". *Nordic Studies in Education*. 2015(1)
- Änggård, Eva (2005) *Barbie princesses and dinosaur dragons: narration as a way of doing gender*, *Gender and Education*, 17:5, 539-553.

9.2 Elektroniska källor

Grönlund, Rebecca och Lundberg, Oscar (2013). *Boys don't cry*. <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:707542/FULLTEXT01.pdf>

Publicerat: 140327 Hämtat: 150325

Jämställ, *Queerteorin*: <http://www.jamstall.nu/fakta/queerteori/>

Publicerat: 131203 Hämtat: 150329

Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011. (2011). Stockholm: Skolverket.

Tillgänglig på Internet: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2575>

Publicerat: 2011 Hämtat: 150224

Nationella sekretariatet för genusforskning, *Heteronormativitet*:

<http://genus.se/meromgenus/ordlista#heteronormativitet>

Publicerat: 141114 Hämtat: 150412

Olika förlag: <http://www.olika.nu/olika-forlag/>

Hämtat: 150406

Sagolikt bokförlag: <http://www.sagoliktbokforlag.se/>

Hämtat: 150406

Skollagen: [http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-](http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Skolforordning-2011185_sfs-2011-185/?bet=2011:185)

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Skolforordning-2011185_sfs-2011-185/?bet=2011:185](http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Skolforordning-2011185_sfs-2011-185/?bet=2011:185)

Publicerat: 110224 Hämtat: 150224

Vetenskapsrådet. *Forskningsetiska principer*: <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

Hämtat: 150320

Vombat förlag: <http://www.vombatforlag.se/>

Publicerat: 150406

9.3 Otryckta källor

Ljudinspelningar av boksamtalens diskussioner, 4 timmar.

10. Bilagor

10.1 Brev till vårdnadshavare

Hej alla vårdnadshavare,

Mitt namn är Nathalie Ünsal och jag läser termin 7 av 8 på lärarutbildningen F-3 vid Södertörns högskola. Det är nu dags för mig att skriva mitt första självständiga arbete (motsvarar ett examensarbete). Syftet med min studie är att undersöka hur ett antal barn i årskurs 3 diskuterar kring en normbrytande barnbok. Normbrytande är det som anses ”onormalt” eller ”ovanligt” av samhället i stort. Boken som jag kommer läsa för barnen heter Sagan om prinsessan Bulleribång. För att kunna undersöka detta behöver jag tala med 20 barn i form av barnintervjuer + boksamtal. Dessa samtal kommer att spelas in med enbart ljudupptagning och kommer endast att användas av mig. Jag kommer i enlighet med de etiska principerna (<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>) se till att Ert barn är anonymt, alla namn (barnens, skolans, kommunens) kommer att anonymiseras så att ingen utomstående kan identifiera något i studien. Materialet behandlas endast av mig och kommer inte finnas tillgängligt för någon annan. Ni och Ert barn kan när som helst avsluta Ert barns medverkan och det är självklart helt valfritt att delta. Jag vill med detta brev be Er vårdnadshavare om tillåtelse att Ert barn deltar i studien. Vänligen sätt ett kryss i den ruta som gäller för Er och skicka tillbaka till skolan med Ert barn:

- Som vårdnadshavare **ger jag tillstånd** att mitt barn deltar i studien
- Som vårdnadshavare **ger jag inte tillstånd** att mitt barn deltar i studien

Datum: _____

Vårdnadshavarens underskrift: _____

Om Ni har några frågor eller funderingar kan ni kontakta mig på:

Mail **XXXXXXXX@xx.se** eller telefon **XXX-XXXXXXXX**

Med vänliga hälsningar

Nathalie Ünsal

10.2 Boksamtalsfrågor

Jag undrar, vad handlade boken om?

Vem/vilka skulle ni säga är huvudpersonen/huvudpersonerna i boken?

Vem skulle ni säga friar till någon? Hur friar man till någon?

Jag skulle vilja veta om en prinsessa kan gifta sig med en annan prinsessa?

Jag skulle också vilja veta om en prins kan gifta sig med en annan prins?

Vem skulle ni säga blir räddad?

Vem skulle ni säga räddar?

Jag undrar, skulle ni kunna rädda någon, isf vem eller vad?

Av vilken anledning tror ni att man räddar någon?

Vem skulle kunna rädda er?

Hur skulle ni beskriva prinsessan?

Hur skulle ni beskriva prinsen?

Hur tycker ni att en prins/prinsessa ska se ut?

Hur tycker ni att en prins/prinsessa ska bete sig?

Jag undrar, vem skulle ni vilja vara som, prinsen eller prinsessan?

Skulle ni säga att prinsessan ser ut som en flicka, hur kommer det sig?

Jag undrar, hur ska en flicka se ut?

Skulle ni säga att prinsen ser ut som en pojke, hur kommer det sig?

Jag undrar, hur ska en pojke se ut?

Hur ska en pojke/flicka bete sig?

Skulle ni säga att draken är en pojke eller flicka, hur kommer det sig?

Om ni fick fråga trollkarlen Man Ke Mang vad som helst, vad skulle ni fråga?

Jag undrar, vem ska ut på äventyr i boken?

Jag skulle vilja veta om ni tycker att det är pojkar eller flickor som gör äventyr?

Hur skulle ni säga att boken slutar?